

VILANOVA I LA GELTRÚ - CANIGÓ26a ETAPA : LA JONQUERA - LA VAJOL

25 de març 1990

HORARI PREVIST

Sortida de la Plaça de l'Estació de Vilanova.	6 h
La Jonquera. <u>Esmorzar.</u>	8.30 h
<u>Sortida.</u>	9.15 h
Pal indicador de Mas Llong. <u>Reagrupament.</u>	10.45 h
	11 h
Santa Eugènia. <u>Reagrupament.</u>	11.45 h
	12.15 h
La Vajol. <u>Dinar.</u>	14 h
	15.30 h
Coll de la Manrella. (Pujada amb autocar)	15.45 h
<u>Sortida cap a Vilanova.</u>	16.15 h
Vilanova i la Geltrú.	19.15 h

NOTES

- ** Esmorzarem a la Jonquera.
- ** Dinarem a la Vajol (hi ha restaurants). Després pujarem al coll de la Manrella amb autocar.
- ** Si us plau, respecteu els reagrupaments i sigueu puntuals.

VILANOVA I LA GELTRÚ - CANIGÓ

26a ETAPA : LA JONQUERA - LA VAJOL

25 de març 1990

L'etapa d'avui serà una llarga pujada des de la Jonquera (110 m) fins a la Vajol (546 m), el poble més alt de l'Empordà. A meitat de la pujada podrem descansar a redós de l'ermita de Santa Eugènia, al peu del camí que mena al coll del Portell. Després de dinar a la Vajol pujarem amb l'autocar, per una carretera recentment arranjada, fins al coll de la Manrella on hi ha un monument en homenatge al president Lluís Companys.

De tornada cap a la Jonquera passarem a tocar del mas Perxés, casal que acollí els primers mesos de 1939 un important grup de polítics i intel·lectuals de la Generalitat, abans no anessin cap al poblet de les Illes (Vallespir) travessant el coll de Lli.

=====

ERMITA DE SANTA EUGÈNIA

L'ermita de Santa Eugènia es troba en el lloc anomenat el Mallol del terme d'Agullana, vora del camí que va al coll del Portell. És un petit edifici construït el 1630-64 i ampliat el 1668-76 i restaurat modernament, d'una nau amb una porxada d'arcs rebaixats al costat meridional.

L'aplec que s'hi fa el dilluns de Pasqua és una de les festes més tradicionals d'aquest sector; hi acut gent dels dos vessants pirinencs. J. Amades recull un típic ball de pabordes que es balla al llevant de taula al prat proper i d'altres danses característiques de la diada, en bona part encara vives.

=====

=====

AGULLANA

El terme municipal d'Agullana (671 h el 1971), de 27.39 km² d'extensió, es troba als vessants meridionals de la serra de l'Albera, al sector més occidental, a ponent del coll del Portell, i al límit amb el Vallespir. Comprèn gairebé tota la vall de la Guilla, riera formada sota el coll de Lli, que desemboca al Llobregat d'Empordà.

El municipi, per la seva situació en la zona de boscs surers dels Pirineus empordanesos, fou la primera població on, pels

volts del 1750, es començà a treballar el suro. El propietari de Can Guinard, que possia extenses sureres, anà a estudiar la tècnica de fabricació de taps a l'altra banda dels Pirineus i allà contractà uns pocs treballadors amb els quals establí la primera manufactura.

El 1842 hi havia 12 fàbriques, el 1884 aquesta activitat ocupava 280 treballadors i el 1913, al moment de màxima esplendor, hi havia 40 fàbriques amb 600 treballadors (la població al 1900 era de 1641 h). Després de la Primera Guerra Mundial el sector entrà en crisi i actualment només resten tres petites fàbriques.

La vila d'Agullana es troba a 165 m d'altitud, a la confluència del torrent de Gou amb la vall de la Guilla. El nucli antic és centrat per l'església parroquial, que dona a una petita plaça; el desenvolupament industrial féu necessaris els eixamples dels segles XIX i XX.

L'església parroquial de Santa Maria d'Agullana és un notable edifici romànic (segles XII-XIII), d'una nau, fals creuer poc destacat als murs laterals i absis semicircular, decorat amb un fris d'arcuacions coronades amb dents de serra, ornamentació que es repeteix a moltes finestres.

La prosperitat creada pel suro incidí en la vida i la personalitat de la població. Ja el 1851 es fundà la Societat La Concòrdia, que encara perdura amb vitalitat, radicada en un gran edifici amb teatre. Hi hagué d'altres societats recreatives i culturals (Cor el Pirineu Agullanenc, 1905; Casino de l'Amistat, 1909) i de tipus cooperativista (el 1889 es fundà la Cooperativa de Consum l'Econòmica i el 1915 hi havia quatre germandats de socors mutus). A la fi del segle s'editava el periòdic "El Tap de Suro".

Molts dels empresaris de les fàbriques de suros eren propietaris rurals del municipi i bastiren a la vila grans cases (hi ha una interessant casa modernista a la plaça de l'església). D'època modernista és també l'Asil Gomis, fundat per mecenatge i que passà després a la Diputació de Girona (fou clausurat vers el 1970). Hi estigué asilada i hi morí el 1946 la Lúcia de Cadaqués, personatge que l'Eugeni d'Ors convertí en tema literari.

Hi ha diverses masies esparses pel terme. Al NW de la vila, vora del camí que porta a la Vajol, hi ha el mas Perxés, gran casal que acollí els primers mesos de 1939 un important grup de polítics i intel·lectuals del Govern de la Generalitat que anaven cap a l'exili. A. Rovira i Virgili descriu l'ambient viscut en el seu llibre "Els darrers dies de la Catalunya republicana".

Dins del terme també hi ha l'ermita de Santa Eugènia i el poble agregat de l'Estrada.

=====

=====

LA VAJOL

El terme municipal de la Vajol, d'extensió reduïda (4.66 km²), es troba als Pirineus empordanesos, a l'extrem occidental de la serra de l'Albera, als vessants meridionals del coll de Lli (748 m), al límit amb el Vallespir. El territori és molt trencat i abrupte i és drenat per la Guilla, rieral afluent del Llobregat d'Empordà, que neix sota del coll de Lli.

El poble de la Vajol (66 h el 1979) es troba a 546 m d'altitud, en un replà granític des d'on s'albira un ampli panorama sobre l'Empordà, amb la mar al fons. La bellesa de l'indret atreu visitants i algunes cases o masies abandonades han estat habilitades com a casa de segona residència. La població s'esglaona al voltant de l'església i forma un conjunt, no gaire alterat, d'arquitectura popular rural. El habitatges, rústecs i petits, són sovint derivacions de les bordes pirinenques (de les quals resten exemples al voltant del poble) i tenen els estables a la planta baixa i l'habitació al primer pis, comunicats per una escala exterior d'un sol tram i acabada en una terrassa. A la plaça de l'Església hi ha el conjunt més notable d'aquesta arquitectura tradicional en la qual s'integra l'església, també amb una llarga escala exterior per on es puja al campanar.

L'església de Sant Martí de la Vajol és un edifici romànic bastit als segles XII-XIII dins uns trets comuns a d'altres temples del romànic avançat de la comarca. És d'una nau, amb absis semicircular (exteriorment dins del pati d'una casa). La portalada, al mur de migdia, té tres arcs en degradació, llinda i timpà llisos. El campanar és d'espadanya, amb dos arcs de quart de cercle. Els murs romànics foren sobrealtats als segles XVII-XVIII; a la mateixa època també foren afegides dues capelles laterals.

=====

=====

COLL DE LA MANRELLA

En aquest coll hi ha emplaçat un monument a la Pau amb un escrit d'en Carles Rahola :

"Pau Picasso i Pau Casals coincidiren que aquest era el lloc per al temple de la pau en homenatge a Lluís Companys i a tots els que estimen la llibertat. No és pas trist morir. La mort no ens ha de causar espant, el tristíssim, el que ens ha de fer por, és no haver viscut. Una vida en plenitud porta una mort tranquil·la. Es mor com si es complís un deure"

=====

BIBLIOGRAFIA

- ** Gran Geografia Comarcal de Catalunya.
Volum 4. L'Empordà.
Fundació Enciclopèdia Catalana.
- ** Gran Enciclopèdia Catalana.
- ** Això és Catalunya. Guia del Patrimoni Arquitectònic.
Departament de Cultura de la Generalitat.
Editorial Plaza i Janés (1988).
- ** Descripció del GR-11.
Comité Català de Senders de Gran Recorregut.

Agustí Poch, març 1990

Utilitzada pels contraforts muntanyencs del puig Neukós, voltada d'alzinars surers, dos quilòmetres amunt d'Agullana, vora una carretera que puja entre revolts cap a les absurdes fronteres, continua alçant-se majestuosa la masia de Can Perxés. Sembla impossible al drama que va acollir fa 50 anys, al fet d'haver hostatjat els que anaven camí de l'exili, "del més impres-

les estances, però ara el menjador, la gran sala on dormien a dotzenes els derrotats, es manifesta espaiós, net i clar, abocant tot el seu antic esplendor sobre l'eixida, la famosa eixida des d'on van llançar els últims esguards cap a terra catalana homes com Lluís Companys, Carles Pi i Sunyer o Antoni Rovira i Virgili.

Molts altres els van acompanyar en aquelles últimes hores. Van arribar a ser més de dos-

Entre la impotència i l'enyorrança, van anar retrobant-se a Can Perxés gent com Pompeu Fabra, Pere Bosch i Gimpera, Pau Vila, Joan Oliver, Xavier Benguerel, Armand Obiols, Lluís Montanyà, Mercè Rodoreda, Carles Riba i Clementina Arderiu, Pous i Pagès, Rovira i Virgili, Serra Hünter, Anna Murià, Alfons Maseres, Sebastià Gasch, Avel·lí Artís, Anglada Camarasa, Josep Maria Capdevila i Cèsar August Jordana, entre altres, la majoria d'ells amb la família.

caigut, trencat, esmicolat, anorreat per sempre. Hi ha persones a les quals no podeu mirar sense sentir una esgarifança. Aquí teniu unes dones silencioses i quietes, petrificades, que són imatges de la tristesa infinita."

Aquella tristesa infinita la va saber captar el mateix Rovira en la cornua de carros dels fugitius, però al final del llibre la transforma en el *Jurament de l'exiliat*, un text superb escrit al febrer del 39 mentre el tren el portava de Perpinyà a Tolosa, on aquell gran home va refermar la seva fe en la llibertat de Catalunya.

El grup d'intel·lectuals i escriptors va marxar de Can Perxés, amb un autocar catric-catrà i el bibliobús, el 31 de gener del 39, amb destí a Perpinyà passant pel Portús. La visió del Canigó per part del grup d'emigrats fa dir a Rovira que "protegeix un tros de terra catalana, que no trepitjaran els enemics de la nostra pàtria i de la nostra llengua, la mateixa llengua del Rosselló".

5 de febrer: camí de l'exili

Pocs dies després, el 5 de febrer,

ja tot estava dat i beneït. La matinalada d'aquell dia, procedents de Can Perxés, i des de la Vajol, van passar a peu el coll de Lli els màxims representants dels governs de Catalunya i d'Euskadi, Companys i Aguirre, juntament amb Tarradellas, Antoni Maria Sbert i Carles Pi i Sunyer, per part catalana, acompanyats per una petita guàrdia de mossos d'esquadra, i Manuel de Irujo i Jáuregui, per part basca. "I tot seguit entràrem en la pau callada del bosc muntanyenc", escriu Pi i Sunyer, "fins que, de sobte, arribats darrera d'uns pedruscalls, el camí començà a baixar. Clarament. Irrevocablement. I anàrem baixant, sense dir res".

Un altre testimoni d'aquells moments de desolació va ser l'escriptor figuerenc Alexandre Deulofeu, que, amb un altre petit grup, va fer el mateix trajecte fins a les Illes, un petit poble a l'altra vessant de la muntanya, en territori d'administració francesa. En les seves memòries, en el moment de dir adéu per qui sap quant de temps al seu país estimat, no pot estar-se d'exclamar: "Qui ho diria, d'aquí dalt estant, Catalunya, que en aquests moments passes una de les tragèdies més grosses que han presentat els segles!"

Fa 50 anys

Can Perxés, casa pairal del terme d'Agullana que data del 1719, ha passat a la història de Catalunya per ser l'últim lloc d'acolliment de les institucions polítiques i culturals de la Catalunya republicana. Ocupada Barcelona el 26 de gener de 1939, el govern de la Generalitat, amb intel·lectuals i polítics, va passar per Girona, Olot, Figueres i el mas Bell-lloc de Cantallops, i va arribar 2 dies després a Can Perxés. Entre el 31 de gener i el 5 de febrer es va dir adéu a tot un món. D'això fa 50 anys

Abans de l'exili, Can Perxés

Text: Xavier Garcia. Fotos: Xavier Ruiz

sionant dels exilis de la nostra història", com va escriure Josep M. Poblet (*Els darrers temps de la Generalitat i la República*, Dopesa, 1978).

En companyia de Maria Perxés, filla de Jaume Perxés, que amb més de 90 anys encara viu a Agullana, i de l'escriptora empordanesa Montserrat Vayreda, vaig endinsar-me per aquell camí que dona al mas. Un perfum net de flor boscana, potser com mai havia sentit, va arribar-me molt endins i vaig començar a imaginar-me com devia anar tot allò 50 anys enrera. Entrem al mas. Després de tants anys de no estar habitat —hi havia massa records negatius—, ara comença a fer goig. Maria Perxés ha estat la protagonista d'aquesta restauració. Les parets han estat repintades, alguns sostres reforçats i les estructures generals han estat falcades convenientment.

Un recorregut sentimental

Comencem el recorregut sentimental per aquest àmbit de la família Perxés, una nissaga arrelada a Agullana des de mitjans del segle XVI. Al porxo d'entrada, ornant una font, uns versos de Montserrat Vayreda gravats en una rajola: "Vinc dels cims, de l'aire net / i en el casal que m'empara / sóc una font d'aigua clara / que apaga la teva set." Una olor de moble vell encara impregna

cents, menjant i dormint com podien en aquest mas requisat per la Generalitat com a últim refugi d'homes i obres d'art. El seu propietari va haver de marxar-ne poc després del juliol del 36, empaïtat com estava pels *incontrolats*, i la resta de la seva família, com recorda Maria Perxés, va

haver de trobar refugi en un mas pròxim i després a Tossa, un indret considerat més segur.

L'arribada al mas, pocs dies abans de passar la frontera, el 5 de febrer, dels presidents de Catalunya i Euskadi, Companys i Aguirre, va convertir Can Perxés en un important centre polític, però ja tot estava perdut, encara que Negrín, des del castell de Figueres o des de la Vajol, invocés una última resistència, ell

que n'havia fet malaguanyar tant. A més de la presidència de la Generalitat i dels consellers, van anar arribant a Can Perxés, dos dies després de la caiguda de la capital, alguns diputats del Parlament i els intel·lectuals i escriptors agrupats a la Institució de les Lletres Catalanes. Una vui-

tantena d'aquests últims van ser evacuats des de Barcelona amb el bibliobús dels serveis de cultura al front i amb autocars, i van anar a fer cap primer a Girona, Figueres i Olot.

Testimonis literaris

Molts records d'aquells dies han quedat en forma de novel·les, memòries i dietaris. El conseller de cultura, Carles Pi i Sunyer, que amb Josep Tarradellas va ser un dels organitzadors d'aquella retirada, ho explica amb emoció i clarividència al seu llibre de memòries, tot mirant per última vegada, sense saber-ho, el seu Empordà natal: "L'altre lloc del mas, més viu i durador en el record, era l'eixida. Una terrassa gran, espaiosa, amb el pis de rajoles vermelles i una barana d'obra adient per recolzar-s'hi i prou ampla per seure-hi si hom se sentia cansat. Un magnífic mirador des del qual hom veia, com en un vast panorama, tota l'escenografia de l'Empordà, des de les muntanyes al mar. (...) Digne teatre el dels Pirineus per donar a l'escena final d'aquest gran drama d'una noble esperança fallida, un marc de grandesa històrica."

Un altre gran relator d'aquelles hores va ser l'historiador, polític i escriptor Rovira i Virgili, que en el seu llibre *Els darrers dies de la Catalunya republicana. Memòries sobre l'èxode català*, escrit originàriament un mes després d'haver entrat a l'Estat francès, explica: "El casal és com un vaixell ple de naufragis. Alguns serven encara l'esperança de la salvació. Altres han perdut fins aquesta esperança, i tot ho veuen

*"Una nit de lluna plena
tramuntàrem la carena,
lentament, sense dir re...
Si la lluna feia el ple
també el féu la nostra pena."*

Pere Quart

*"Avui en terres de França
i demà més lluny potser,
no em moriré d'enyorança,
ans d'enyorança viuré."*

Pere Quart

Enrera quedaven els morts, els ferits, les famílies separades: la pau dels cementiris. Al mig milió de refugiats que travessaven la frontera els esperaven els camps de concentració, més misèria i mort i, a sobre, sortir en defensa d'unes democràcies europees que s'havien girat contra la República.

Els que van sobreviure ho han comptat també al cap dels anys i en aquests moments ho reviu dolorosament. La novel·la *Els vençuts*, de Xavier Benguerel, o dietaris com els d'Artur Bladé i Desumvila, *L'exiliada* (Ed. Pòrtic, 1976), o el de Xavier Garica i Soler, el meu pare, titulat *La meua guerra* (Pòrtic, 1974), són un clar exponent d'aquest sentiment.

Marxo de Can Perxés, que, amb la retirada, la columna Lister volia dinamitar. Enrera queden les balconades, els finestrals i l'eixida des d'on tantes paraules de desconhort van dir-se; enrera queden aquella cuina, aquell menjador convertit en sala de dormir, i aquelles habitacions que tants planys van escoltar. Enrera queden els cinc pins d'entrada a la casa, el roure que l'ombra abans d'entrar-hi i aquell camí de somni per on van fugir uns homes i unes dones que van intentar ser justos.

EL MENHIR DE LA PEDRA DRETA

Prop de Maçanet de Cabrenys, a l'indret del pas de les Liebres, vora del camí de Tàpies, hi ha el menhir de la Pedra Dreta, megàlit al qual s'atribueix un origen llegendari. Estanislau Torres, recollint la veu popular, conta que «l'arquitecte encarregat de construir el pont de Ceret (l'actual pont del Diable) no veient-se amb cor de dur l'obra a terme, pactà amb el diable, a qui prometé, com ja és de suposar, l'ànima de la primera persona que hi passés... El diable es va comprometre a fer-lo, però quan es dirigia a Ceret amb la darrera pedra que faltava per acabar el pont (i que havia de ser col·locada abans de mitjanit) van sonar les dotze campanades i ell, esparadit, s'endinsà a la terra, al punt exacte on hi ha —o hi havia— el menhir, i va desaparèixer entre ferum de sofre i grans flamarades». La gran pedra que transportava hi quedà clavada.

EL SANTUARI DE LES SALINES

Situat al nord de Maçanet de Cabrenys, vora la ratlla de França. Hom té esment de l'existència d'una ermita al segle XIII i també se sap que, durant l'època de les lluites religioses franceses, un escamot d'hugonots assassinaren l'ermità, feren a miques la imatge de la Mare de Déu i saquejaren el santuari. L'edifici actual correspon a una restauració feta al segle XVII; és un temple d'una sola nau, absis de planta semicircular i campanar de cadireta. Les construccions destinades a hostatgeria i habitatge de l'ermità són més tardanes (segles XVIII-XIX) i actualment són dedicades a refugi d'excursionistes.

La Verge que s'hi venera és una talla d'alabastre, esculpida al segle XVII. La Mare de Déu de les Salines té molt de predicament a banda i banda de la frontera; no fa gaires anys que gent de l'Empordà, del Vallespir i del Rosselló hi feien cap per l'antic aplec de tardor, per la diada de Sant Miquel, i encara avui són força concorreguts els aplecs del 15 de maig i de la Mare de Déu d'agost. Acabats els oficis d'aquestes dues festes, es ballen velles danses com ara el «ball dels confits» i el «ballet del Rosselló».

Horari		Km
Parcial	Total	
Sortim de Maçanet de Cabrenys per la carretera comarcal a Darnius i tomem al lloc on havíem deixat el GR-11. El sender continua per la carretera comarcal en direcció a Darnius. Pal amb indicadors.		
0.12 — 5.00	Passem un petit pont.	22,310
0.01 — 5.01	Deixem la carretera asfaltada. Per un camí entrem a una arbreda; al començament, un rètol anuncia la font del Carme.	22,418
0.03 — 5.04	Font del Carme. Deixem a mà esquerra un corriol que s'enfila a unes feixes. Voltant la font, tirem a la dreta i per un corriol pugem a la carretera de terra.	22,580
0.03 — 5.07	Carretera de terra a la Vajol. L'agafem cap a l'esquerra i pujant.	22,750
0.05 — 5.12	A mà esquerra deixem un camí i a mà dreta deixem el Mas Llaona.	23,140
0.06 — 5.18	Deixem a mà dreta un corriol que travessa uns prats i va fins a la font. Comencem a pujar.	23,530
0.42 — 6.00	La carretera fa un revolt cap a la dreta. A l'esquerra hi ha uns prats tancats amb filat. És la finca de Mas Castells.	26,440
0.05 — 6.05	Deixem a mà dreta una pista que va a la mina Canta, mina de talc anomenada també «d'En Negrín», en al·lusió als tresors que el govern espanyol hi guardà els darrers dies de la República.	26,720
0.03 — 6.08	Deixem una pista a mà esquerra. Ara anem entre cases d'estiuieg.	26,930
0.07 — 6.15	Arribem a una esplanada amb un mirador esplèndid. Un rètol de fusta ens anuncia: «En un dia clar des d'aquí veureu tot l'Empordà». En una roca a peu de carretera hi ha la font de Sant Silvestre. Ara baixem.	27,430
0.09 — 6.24	La Vajol, el poble més alt de l'Empordà, de 72 habitants. Església romànica del segle XII. Carrerons de notable tipisme, activitat cívica rellevant, bona hostaleria i gent amable i acollidora.	28,060
	Seguim la carretera de terra que travessa el poble. Al començament de la carretera comarcal asfaltada, trobem un pal amb indicadors. El GR-11 continua per la carretera direcció a Agullana.	
0.07 — 6.31	Passem un pont.	28,570
0.01 — 6.32	Deixem a mà esquerra una pista que va al coll de Manrella, emplaçament del monument a Lluís Companys i punt fronterer amb l'Estat francès.	28,670
0.19 — 6.51	Deixem una pista a mà dreta. Seguim la carretera.	30,230

LA VAJOL

El municipi, que s'estén pels vessants meridionals del coll de Lli, ocupa un territori abrupte i emboscat, on el suratell (l'alzina surera de grans dimensions) esdevé l'arbre dominant. L'activitat econòmica gira entorn de l'explotació de les suredes i es complementa amb la cria de bestiar, sobretot boví, i amb migrats conreus de cereals, patates, llegums i farratges. La minva del contraban, activitat tradicional d'aquestes contrades frontereres, i l'escassa rendibilitat de l'explotació forestal han endegat una evolució demogràfica negativa: de 245 habitants el 1900, hom ha passat a només 66 el 1979.

El caseriu de la Vajol s'arredossa, esglaonat, al voltant de l'església de Sant Martí, aixecada dalt d'un roquer granític. Les cases més antigues recorden les bordes pirinenques, amb els estables a la planta baixa i l'habitació al primer pis, al qual s'accedeix per un sol tram d'escala exterior i a través d'una terrassa. L'església parroquial de Sant Martí és d'origen romànic, modificada posteriorment; és un edifici d'una nau sobrealçada, acabada en un absis que resta amagat per unes construccions adossades; el campanar és de cadireta i la porta conserva tres arquivoltes, la llinda i el timpà.

LA GUERRA CIVIL A LA VAJOL

Durant els darrers dies del conflicte bèl·lic, la mina Canta, on s'havia explotat el talc, serví de refugi a nombrosos quadres del museu del Prado i a d'altres objectes valuosos que hi guardà el govern de la República, raó per la qual el lloc fou rebatejat popularment amb el nom de la «mina d'En Negrín».

La Vajol fou l'última etapa del llarg camí de l'exili per a polítics com José Antonio de Aguirre, Manuel Azaña, Juan Negrín i Lluís Companys, en honor del darrer dels quals fou erigit el monument del proper coll de Manrella, que, pel fet d'estar situat en territori actualment francès, ha suscitat un conflicte fronterer, amb la iniciativa de permutar aquest indret amb un altre de sobirania espanyola sobre la ratlla fronterera.

Horari		Km
Parcial	Total	
0.18 — 7.09	Deixem la carretera asfaltada i entrem a una pista a l'esquerra en direcció a Santa Eugènia, en direcció Nord.	31,720
0.16 — 7.25	Travessem una riera.	32,990
0.01 — 7.26	A mà esquerra queda el camí de Can Borrell. La pista continua plana.	33,090
0.06 — 7.32	Deixem a mà esquerra el camí de Can Batlle.	33,570
0.03 — 7.35	Can Carreras, gran masia amb construccions actuals. Queda a l'esquerra del camí, que va planer entre camps.	33,800
0.06 — 7.41	Creuem un torrent i comencem a pujar.	34,290
0.14 — 7.55	Deixem a mà esquerra una pista forestal i a mà dreta uns immensos prats on es fan aplecs i trobades.	35,290
0.04 — 7.59	Santa Eugènia, important masia i ermita, ben arranjades. Actualment és casa de colònies. El GR-11 deixa a mà esquerra les construccions i també una pista forestal i, fent un revolt cap a la dreta en direcció Est, comença a baixar entre alzines sureres. Pal amb indicadors.	35,580
0.09 — 8.08	Arribem a un prat que ens queda a l'esquerra. La pista fa un revolt cap a la dreta i en aquest punt la deixem. Anem per la que surt a l'esquerra i que voreja el prat, en direcció Nord.	36,330
0.04 — 8.12	Font de Can Mariné, a l'ombra del Suratell, alzina surera de les més grans de l'Empordà.	36,600
0.05 — 8.17	Mas Mariné, avui aixopluc de bestiar. Ens queda a la dreta.	36,980
0.09 — 8.26	Passem a gual un petit torrent.	37,660
0.05 — 8.31	A mà esquerra deixem una pista.	38,040
0.07 — 8.38	Deixem a mà dreta una pista forestal. Anem planers.	38,690
0.03 — 8.41	Arribem a una pista, la seguim a la dreta i comencem a baixar. Pal amb indicadors. Direcció Est.	38,750
0.01 — 8.42	Deixem a mà dreta un camí que va als prats i a la font del Mas Llong. Baixem.	38,840
0.10 — 8.52	A la dreta deixem el camí d'entrada al Mas Llong.	39,580
0.04 — 8.56	La pista gira cap a la dreta; a l'esquerra deixem una pista forestal. Al fons es veuen les instal·lacions frontereres.	39,910
0.05 — 9.01	La pista gira cap a l'esquerra; a la dreta, un corriol puja a una masia.	40,170

EL COLL DE PANISSARS

Aquest coll fou, durant tota l'Edat mitjana i bona part de l'Edat moderna, el pas utilitzat pel camí ral de Barcelona a Perpinyà, fins que el tràfic es desplaçà al proper coll del Portús, per on ja passava la via romana.

L'any 1285 va tenir lloc la batalla del coll de Panissars, en la qual les tropes de Pere II el Gran, comandades per Ramon de Montcada, delmaren les restes de l'exèrcit del rei francès Felip l'Ardit que es batien en retirada, després de patir els efectes de la pesta arran del fracassat setge de Girona, durant la seva croada contra Catalunya.

Prop del coll hi ha les ruïnes de l'església de l'antic priorat de Santa Maria de Panissars; del temple, pre-romànic, només n'és visible la part superior de l'absis i s'endevina l'arc triomfal de ferradura.

LA INDÚSTRIA TAPERA

La implantació d'una política de lliure canvi al segle XVIII estimulà la producció de suro a l'Empordà i la consegüent ampliació de les suredes, en detriment dels boscos de pins o de roures i a costa, també, dels alzinars. Aquesta conjuntura econòmica favorable durà fins a la fi del segle passat, quan la disponibilitat de suro com a primera matèria esdevingué insuficient; aleshores, alguns industrials obriren fàbriques a Andalusia i Extremadura, on pogueren explotar *in situ* les extenses suredes d'aquestes regions. Durant el segle XX, la producció de suro minvà en quantitat i en qualitat, a causa de la manca d'una adequada política de protecció forestal per als boscos d'alzina surera i de la davallada de la seva rendibilitat. Avui la producció es destina, sobretot, a la fabricació d'aglomerats.

EL CASTELL DE ROCABERTÍ

Al nord-est del terme municipal de la Jonquera, dalt d'un estrep de la serra de l'Albera, hi ha les ruïnes del castell roquer de Rocabertí. La fortalesa, d'origen romànic, gràcies al seu estratègic emplaçament, dominava els passos del Portús i de Panissars. Entre les ruïnes del castell hi ha les restes de la capella de Sant Romà, de la qual només queden dempeus les parets de l'absis romànic.

El castell fou el feu originari dels Rocabertí, que amb el temps esdevingué la família feudal més poderosa de l'Empordà i es feren amb els castells de Requesens i de Peralada, del qual prengueren el títol de comtes.

Horari		Km
Parcial	Total	
0.23 — 9.24	Revolt cap a la dreta. A l'esquerra deixem una pista forestal. Anem planers entre camps d'olivera i vinya.	41,970
0.08 — 9.32	Giravolt cap a la dreta. D'aquí estant veiem el coll de Panissars.	42,450
0.06 — 9.38	Som en un bosc de grosses sureres. Deixem a mà dreta una pista forestal.	42,860
0.10 — 9.48	Deixem a la nostra esquerra l'accés al pont de l'autopista. Seguim el camí que va paral·lel a l'autopista en direcció a Figueres.	43,330
0.13 — 10.01	La Jonquera. Hi accedim per un túnel per sota de l'autopista. Pas fronterer de primera categoria. Població comercial de notable activitat cultural. Hi trobem tota classe de serveis.	44,210

EL COLL DEL PORTÚS

Es troba situat a llevant del coll de Panissars, del qual el separa el turó de Bellaguarda, on s'aixeca un fort francès que domina ambdós passos fronterers. El coll del Portús fou el lloc escollit pels indígenes que a l'època ibèrica bastiren una primitiva Via Hercúlia, vertader embrió de les vies de comunicació modernes. Els romans es limitaren a condicionar aquest primitiu camí i l'anomenaren Via Domitia i Via Augusta. Durant els temps medievals i moderns, el coll de Panissars esdevingué el lloc de pas obligat, però la major amplada del Portús li havia de retornar el tràfic transpirinenc, que és consolidà amb la construcció de la carretera de Barcelona a Perpinyà.

El tràfic mercader d'aquest pas fronterer ha donat lloc a la formació, al marge oriental de la carretera, del barri dels Límits, que constitueix un continu urbà amb el poble vallespirà del Portús.